

TURLI DARAJALAR UCHUN MUVOFIQ O'QISH MATERIALLARINI TANLASH

Abdreimova Sevinch Rashit qizi

Samarqand Davlat Chet tillar Instituti talabasi

E-mail: sevinchabdreimova@gmail.com

Ilmiy rahbar: Zubaydova Nilufar Nematullayeva

Samarqand Davlat Chet tillar Instituti o'qituvchisi

Annotatsiya: Maqolada turli malaka darajalari uchun o'qish materiallarini tanlash jarayoni va uning til o'rgatishdagi ahamiyati haqida batafsil so'z yuritiladi. O'qituvchilar o'quvchilarning ehtiyojlari, qobiliyatlari va qiziqishlariga mos keladigan materiallarni tanlash orqali ularning tilni o'zlashtirishiga, tushunish qobiliyatlarini oshirishga yordam beradi. Yangi boshlanuvchilar uchun soddalashtirilgan matnlar, o'rta darajadagilar uchun xilma-xil va murakkab matnlar, ilg'orlar uchun esa tanqidiy fikrlashni rag'batlantiruvchi haqiqiy matnlar tanlanishi kerak. Ushbu maqola til o'qituvchilari uchun amaliy ko'rsatmalar beradi.

Kalit so'zlar: Til o'rgatish, o'qish materiallari, malaka darajalari, yangi boshlanuvchilar, o'rta daraja, ilg'or daraja, lug'at, til murakkabligi, madaniy moslik, o'quvchilarning qiziqishlari, tanqidiy fikrlash, lingvistik ko'nikmalar, matnlar tanlovi, interaktiv o'quv muhit.

Tegishli o'qish materiallarini tanlash samarali til o'rgatishning asosiy jihati hisoblanadi, chunki u o'rganish natijalariga va turli darajadagi o'quvchilarning faolligiga sezilarli ta'sir qiladi. O'qish materiallarini o'quvchilarning o'ziga xos ehtiyojlari, qiziqishlari va qobiliyatlariga moslashtirish tushunishni osonlashtirish, so'z boyligini o'zlashtirish va umumiy til ko'nikmalarini rivojlantirish uchun muhim ahamiyatga ega. Turli darajadagi o'qish materiallarini tanlashda o'qituvchilar tilning murakkabligi, matnning uzunligi, mavzuning dolzarbligi va madaniyatga mosligi kabi turli omillarni hisobga olishlari kerak. Yangi boshlanuvchilar uchun kontekstli maslahatlar bilan oddiy va takrorlanuvchi matnlar asosiy lug'at va tushunish

ko'nikmalarini shakllantirishga yordam beradi. O'rta darajadagi o'quvchilar yangi lug'at va tuzilmalarni bosqichma-bosqich joriy etuvchi yanada xilma-xil matnlardan foydalanishlari mumkin, ilg'or o'quvchilar esa ularning tanqidiy fikrlash va tahliliy qobiliyatlarini shubha ostiga qo'yadigan haqiqiy materiallar bilan shug'ullanishlari mumkin.

O'quv materiallarini tanlashda o'qituvchilar lingvistik mulohazalar bilan bir qatorda o'quvchilarning qiziqishlari va o'rganish uslublarini ham hisobga olishlari kerak. Janrlar, formatlar va multimedia resurslari aralashmasini o'z ichiga olish keng ko'lamlil afzalliklarni qondirishi va turli xil kelib chiqishi va qiziqishlariga ega bo'lgan talabalarni jalb qilishi mumkin. Bundan tashqari, madaniy ahamiyatga ega bo'lgan tarkibni birlashtirish o'quvchilarning o'qish va o'rganishga bo'lgan motivatsiyasini oshirish bilan birga ularning madaniy xabardorligini va qadrini oshirishi mumkin. Tegishli o'qish materiallarini tanlash turli darajadagi tillarni o'zlashtirish va malaka oshirishda hal qiluvchi rol o'ynaydi. O'quvchilarning malaka darajasi, qiziqishlari va madaniy kelib chiqishiga mos keladigan matnlarni sinchkovlik bilan tanlab, o'qituvchilar lingvistik o'sishni, tanqidiy fikrlashni va madaniyatlararo kompetentsiyani rivojlantiruvchi rag'batlantiruvchi va inklyuziv ta'lim muhitini yaratishi mumkin.

Til o'rganish va o'qitishda turli darajadagi malakalar uchun mos o'qish materiallarini tanlash juda muhimdir. O'qish materiallarini o'quvchilarning til ko'nikmalariga moslashtirish nafaqat ularning tushunishini kuchaytiradi, balki qiziqish va motivatsiyani mustahkamlaydi. Yangi boshlanuvchilar uchun asosiy lug'at va aniq kontekstli oddiy matnlarni tanlash tavsiya etiladi. Qisqa hikoyalar yoki takrorlanuvchi naqshli matnlar ushbu darajadagi tilni o'zlashtirish uchun foydali bo'lishi mumkin. Rasmlar yoki illyustratsiyalar kabi ko'rgazmali qo'llanmalar tushunishni qo'llab-quvvatlaydi va yangi boshlanuvchilar uchun o'qish tajribasini yanada qiziqarli qiladi. O'rta darajadagi o'quvchilar asta-sekin yangi lug'at va grammatik tuzilmalarni kiritadigan biroz murakkabroq matnlarni boshqarishi

mumkin. Hikoyalar, axborot matnlari yoki dialoglar kabi turli janrlarni o'z ichiga olish ularning lingvistik bilimlarini kengaytirishga va ravon o'qish qobiliyatini yaxshilashga yordam beradi. Badiiy va badiiy bo'lmagan materiallar aralashmasini taklif qilish ushbu bosqichda talabalarning turli xil qiziqishlarini qondirishi mumkin.

Ilg'or o'quvchilar tanqidiy fikrlash va tahlilni talab qiladigan qiyin matnlardan foyda ko'radilar. Gazeta maqolalari, adabiyotdan parchalar yoki akademik maqolalar kabi haqiqiy materiallar ularni haqiqiy tildan foydalanish va madaniy nuanslarga ochib berishi mumkin. Ushbu materiallar bo'yicha munozara va munozaralarni rag'batlantirish ularning tushunish va til bilish darajasini yanada chuqurlashtirishi mumkin. O'qish materiallarini tanlashda til murakkabligidan tashqari, o'quvchilarning madaniy ahamiyati va shaxsiy manfaatlarini hisobga olish kerak. Turli xil ovozlari, mavzular va istiqbollarni o'z ichiga olgan holda, o'qish tajribasini yanada qamrab oladi va o'quvchilarning kelib chiqishi va tajribasini aks ettiradi.

Umuman olganda, turli malaka darajalari uchun mos o'qish materiallarini tanlash lingvistik muammolar, kognitiv faollik va o'quvchilar motivatsiyasi o'rtasidagi muvozanatni o'z ichiga oladi.

Talabalar uchun ham lingvistik jihatdan mos, ham shaxsan mazmunli bo'lgan materiallarni tanlab, o'qituvchilar til rivojlanishini qo'llab-quvvatlovchi va o'qishga bo'lgan muhabbatni uyg'otadigan rag'batlantiruvchi va samarali o'qish muhitini yaratishi mumkin.

Turli darajadagi o'quvchilar uchun mos o'qish materiallarini tanlash jarayoni tilni o'qitishning strategik va muhim jihati hisoblanadi. Talabalarning til ko'nikmalari, qiziqishlari va bilim qobiliyatlariga mos keladigan matnlarni diqqat bilan o'rganish orqali o'qituvchilar tilni o'zlashtirishni kuchaytiradigan, tushunishni qo'llab-quvvatlaydigan va motivatsiyani qo'llab-quvvatlovchi qulay o'quv muhitini yaratishi mumkin. Yangi boshlanuvchilar uchun oddiy, qiziqarli va kundalik sharoitlarga mos keladigan moslashtirilgan o'qish materiallarini taqdim etish til

o'rganish uchun mustahkam poydevor yaratadi. O'rta darajadagi o'quvchilar uchun asta-sekin murakkabroq matnlarni kiritish lug'at va grammatik bilimlarni kengaytirishga yordam beradi, turli janrlarni taklif qilish esa qiziqish va ko'nikmalarni rivojlantirishga yordam beradi. Ilg'or o'quvchilar uchun haqiqiy materiallar tanqidiy fikrlashni, madaniy xabardorlikni va tilni bilishni rivojlantirishni rag'batlantiradi. Tanlangan o'qish materiallariga turli xil ovozlari, istiqbollari va mavzularni kiritish inklyuzivlik va madaniy aloqadorlikni ta'minlaydi, barcha talabalar uchun o'rganish tajribasini boyitadi. Til muammolarini shaxsiy manfaatlar bilan uyg'unlashtirish ishtirok etishni rag'batlantiradi va mazmun bilan chuqur bog'lanishga yordam beradi, bu esa ta'lim natijalarining yaxshilanishiga va o'qish va til o'rganishga ijobiy munosabatda bo'lishiga olib keladi. Umuman olganda, turli malaka darajalariga moslashtirilgan o'qish materiallarini o'ylangan holda tanlash qo'llab-quvvatlovchi va samarali o'quv muhitini yaratishda muhim rol o'ynaydi. Matnlarni tanlashni o'quvchilarning ehtiyojlari va qobiliyatlariga moslashtirish orqali o'qituvchilar o'quvchilarning til ko'nikmalarini rivojlantirish, bilimlarini kengaytirish, o'qish va o'rganishga umrbod mehr uyg'otish imkonini beradi.

Xulosa. Maqola turli darajadagi til o'rganuvchilar uchun o'qish materiallarini tanlashning muhim ahamiyatini ta'kidlaydi. O'qituvchilar o'quvchilarning til bilish darajasi, qiziqishlari va madaniy kelib chiqishini hisobga olib, mos materiallarni diqqat bilan tanlashlari lozim. Yangi boshlanuvchilar uchun asosiy lug'at va oddiy kontekstlar bilan takrorlanadigan matnlar tavsiya etiladi, bu esa asosiy ko'nikmalarni rivojlantirishga yordam beradi. O'rta darajadagi o'quvchilar uchun esa grammatik tuzilmalari murakkabroq va xilma-xil janrdagi matnlar tanlanadi. Ilg'or darajadagilar tanqidiy fikrlashni talab qiluvchi haqiqiy materiallardan foydalanish orqali tilni yanada chuqurroq o'zlashtirishadi. O'qish materiallarini shaxsiy manfaatlar va madaniy bog'liqlik bilan uyg'unlashtirish til o'rgatish jarayonini yanada samarali qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Numanov A. Til o'rgatishda o'qish materiallari. Tashkent: O'qituvchi nashriyoti, 2019. 156 bet.
2. Abdullayev S. Lingvistik ko'nikmalar va o'qitish metodikasi. Samarqand: Zarafshon nashriyoti, 2020. 172 bet.
3. R. A Utkurovich, R. G Utkurovna. "Teaching English Language To Primary Level Pupils At School" Ijodkor O'qituvchi 3 (36), 103-105, 2024
4. Abdullayev S. Lingvistik ko'nikmalar va o'qitish metodikasi. Samarqand: Zarafshon nashriyoti, 2020. 172 bet.
5. Akbarov I. Til o'rgatish uslublari va didaktika. Toshkent: Sharq nashriyoti, 2018. 184 bet.
6. Yuldasheva D. O'quv materiallarini tanlash strategiyalari. Nukus: Bilim nashriyoti, 2022. 128 bet.
7. N. N Zubaydova "The Role Of Country Studies In Teaching English". Theoretical & Applied Science, 310-312, 2020.
8. Ikrambayevna, S. D. (2024). Classification of Functions of Communicative Strategy and Tactics in Political Communication. Miasto Przyszłości, 50, 548-553.
9. Sattarova, D. (2024). Siyosiy Muloqotning Pragmatik Aspektlari. Tamaddun Nuri Jurnali, 5(56), 380-383.
10. Axmedova, D., & Zarmaskhonov, S. (2024, February). Exploring Global Perspectives In Language Teaching And Learning. In Conference Proceedings: Fostering Your Research Spirit (pp. 205-207).
11. Sattarova, D. (2024, January). Siyosiy Notiqlikning Milliy Madaniy Va Lisoniy Tahlili (O'zbekiston Respublikasi Birinchi Prezidenti Ia Karimov Nutqlari Asosida). In Международная конференция академических наук (Vol. 3, No. 1, pp. 5-7).

12. Sattarova, D. (2023). Komunikativ Diskursning Tadqiqot Ob'yekti. Молодые ученые, 1(22), 41-43.
13. Ikramboyevna, A. D., & Ikramboyevna, S. D. (2023). The Ways of Forming Secondary Nomination in Uzbek Language and Its Impact on Linguistics.
14. Suleymanova, N. M. (2020). On The Nominative Nature Of The Sentence. Theoretical & Applied Science, (4), 307-309.
15. Сулейманова, Н. М. (2017). Номинативный аспект речевого процесса. In Humanities and Social Sciences in Europe: Achievements and Perspectives (pp. 76-82).
16. Makhmudova, G. N., & Gulomova, N. F. (2023). Unlocking the potential of the digital econ-omy in the EAEU countries: identifying and overcoming obstacles. π-Economy, 16 (4), 7–25. DOI: <https://doi.org/10.18721/JE.16401>.
17. Гуломова, Н. (2022). Основные компоненты развития «умного» туризма в регионах. Направления развития благоприятной бизнес-среды в условиях цифровизации экономики, 1(01), 63-67.
18. Makhmudova, G., Gulomova, N., & Mirzaev, D. (2022). Legal aspects of cryptocurrency and blockchain technologies: Uzbekistan and foreign experience.
19. Suleymanova, N. M., & Idiyev, A. R. O. G. L. (2021). Gaping Nominativ Aspekti Va Uning Kommunikativ Jarayoni Haqida. Academic research in educational sciences, 2(12), 805-809.
20. Сулейманова, Н. М., & Абдуллаева, Л. Т. (2017). Имманентный характер синергетических свойств единиц языковой системы. In Инновации В Современном Языковом Образовании (pp. 61-65).
21. Shokhista, R. (2023). The Significance Of Emphasizing Communicative Competence As The Foundation For Teaching Listening And Speaking Skills Rustamova Shokhista Sharifovna. International Journal of Contemporary Scientific and Technical Research, 25-28.

22. Rustamova, S. S. (2023, January). The Importance Of Speaking Activities In Teaching English. In International Conferences (Vol. 1, No. 1, pp. 357-361).
23. Sharifovna, R. S. (2022). Teaching Spoken English To Upper Class Pupils. *Confrencea*, 6(6), 87-89.
24. Sharifovna, R. S. (2022). Class Size And The Learning-Teaching Process In Upper Classes. *Journal of new century innovations*, 14(1), 86-98.
25. Бойназаров, И. М., & Бобоназаров, А. А. (2024). Mantiqiy funksiyalarning minimallashtirishning Quine-McCluskey usuli: Quine-McCluskey Method of Minimization of Logic Functions.
26. Sharipovna, R. S. Peculiarities Of Teaching English In Secondary Schools In Uzbekistan. *International Journal of Innovations in Engineering Research and Technology*, (2), 1-5.